عمدة القاری

(گنجینه بهارستان ۱)

نویسنده: حافظ شرف

بسم الله الرحمن الرحیم

عمدة القاری (گنجینه بهارستان ۱)

نویسنده:

حافظ شرف

ناشر چاپی:

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)

مشخصات کتاب

نام کتاب: عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)

نویسنده: حافظ شرف

موضوع: تجوید

تاریخ وفات مؤلف: ۷۰۳ ق ببعد

زبان: فارسی

تعداد جلد: ۱

ناشر: وزارت ارشاد

مکان چاپ: تهران

سال چاپ: ۱۳۸۰

نوبت چاپ: اوّل

۳ عمده القاری

اشاره

سروده حافظ شرف (زنده تا ۷۰۳ ه. ق) به کوشش محمّد شیرین کار

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)، ص: ۷۱

مقدّمه مصحّح

این رساله از جمله آثار «حافظ شرف» است که تا زمان نگارش این مقدّمه شرح حالی از وی به دست نیامد. رساله مذکور به زبان فارسی در ۷۵ بیت در بحث تجوید سروده شده است. رساله دارای یک مقدّمه و نه بخش است. در مقدّمه به حمد و ثنای پروردگار، پیامبر اکرم صلی اللّه علیه و آله، آل، یاران و پیروان ایشان می پردازد و در پی این مقدّمه بخشهای نه گانه باب المدّ، باب الادغام، باب النون الساکنه و التنوین، باب احکام الراات، باب احکام اللامات، باب احکام الوقف، در بیان مخارج، در بیان وقف و بیان وقف کفر می آید.

ظاهرا این رساله نسخه ای منحصر به فرد دارد و آن نسخه در کتابخانه مجلس شورای اسلامی به شماره ۲/ ۵۳۹۳ موجود است. اصل نسخه به خطّ کاتب شمس الدین محمد بن شمس الدین حافظ در تاریخ ۹۶۲ ه. ق کتابت یافته، ولی تألیف رساله در سال ۷۰۳ ه. ق می باشد. قابل ذکر است قطع رساله جیبی است و در هر صفحه آن ۱۳ سطر به خط نسخ وجود دارد. رساله در جایی که مؤلّف به بیان وقف کفر می پردازد دچار افتادگی شده است. او در سرودن بعضی از ابیات و در تنظیم اوزان ابیات به جهت محتوای رساله با مشکل روبرو شده. در این تحقیق ما نسخه اساس را با حرف رمز «س» مشخص کرده و برای تسهیل در خواندن، تصرّفات ویرایشی اندکی انجام دادیم.

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)، ص: ۷۳

[متن رساله]

اشاره

بسم اللّه الرحمن الرحیم و من اللّه التوفیق

ابتدا کردم به نام پادشاه دادگرکردگار کامکار و بردبار نامور

حمد و شکر او همی گویم که دادم عقل

هم و ز کلام خود منوّر کرد دلها همچو خور

پس درود بی کران بر سیّد پیغمبران مصطفای «۱» مجتبای «۲» مرتضی خیر البشر

بعد از آن بر آل و بر صحب «۳» کرام نازنین بعد از آن بر تابعان و پیروان در بحر و بر

بعد ما حافظ شرف گوید که نظمی کرده ام بهر تجوید قرائت خوب و نیکو چون درر

تا بخوانند اهل قرآن و بدانند آن نکودیگر از تنزیل قرآن جمله باشد با خبر

عمده القاری نهاده نام این منظوم خوب چون بر این است اعتماد قاریان پرهنر

---

(۱) س: مصطفی.

(۲) س: مجتبی.

(۳) س: اصحاب.

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)، ص: ۷۴ حقّ تعالی جمله را نافع کناد این نظم من بنده را از فضل خود بخشد خلاصی از سقر

باب المدّ

حرف مدّ باشد سه گونه زان یکی باشد الف کان بود ساکن پس از فتحه همیشه ای پسر

واو ساکن کز پس مضموم آید وان دوم یای ساکن کز پس مکسور باشد دان دگر

واو یای ساکن ار باشد پس از فتحه همان حرف لین خوانند آن را فهم کن صاحب نظر

حرف مدّ و همزه کو با هم بود در کلمتی متّصل خوانند و قرّا می کشند آن را چو ذر

ور بود اندر دو کلمه نزد هم خوان منفصل بعضی از قرّا چون عاصم می کشند آن سر بسر

متّصل می کش بقدر پنج الف ای یار من منفصل چون چار الف می کش که باشد معتبر

متّصل چون جاء سوء جی ء دیگر منفصل امره الا، و فی ام، الا ان البشر «۱»

ور پس مدّ حرف ساکن باشد آن نیکو بکش چون «تحاجّونی» و «لا الضّالّین» و «دابّه» کن زبر

حرفهای اوّل سوره سه حرفی خوش بکش لام و میم [و] نون [و] صاد و قاف و کاف ای نامور

---

(۱) نسخه ناخوانا

است.

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)، ص: ۷۵ مثل عین و سین و لکن در الف هرگز مکش چون دو حرفی راء و ها طا یا حا اینک را کهر «۱»

وز پس مدّ حرف بهر وقف افتد در آن مدّ و قصر آید ز قرّای بزرگ معتبر

چون «رقیب» و «و العباد» [و] «یؤمنون» و «المصیر»در پس لین ار شود ساکن به وقف اندر اثر

مثل یوم و لیل و سوء [و] شی ء آید بر سه وجه مدّ سیر و مدّ کوته ترک مدّ مختصر

باب الادغام

ذال اذ، چون دال قد، چون لام هل، بل لام قل تاء تأنیث است مدغم در حروف مشتهر

ذال اذ، در ذال و ظا چون «اذ ظلمتم»، «اذ ذهب»دال قد در دال و تا چون «قد تبیّن»، «قد دبر»

لام بل هل قل، به لام و را چو «بل لا» «هل لنا»«قل لکم» «بل ران»، «قل ربّی» و «هل راها» دگر

تاء تأنیث است ساکن مدغم اندر دال و تا«اثقلت دعوا» و «کانت تعمل» آمد در خبر

چون دو حرف از جنس هم نزد هم افتد اوّلش ساکن اندر ثانی ادغام است چون «کم من نفر»

غیر واو و یا مثالش «آمنوا» و «هاجروا»مثل «فی یوم» که اندک مدّ بباید «۲» در اثر

---

(۱) نسخه ناخوانا است.

(۲) س: باید.

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)، ص: ۷۶

باب النون الساکنه و التنوین

نون ساکن آنکه گویند و نویسند در کتاب نون تنوین آنکه ننویسند و خوانندش «۱» زبر

هر دو مدغم می شمار اندر حروف یرملون نزد لام را بود بی غنّه سخت ای با خبر نزد باقی حرف «۲»

با ادغام با غنّست نرم جز «خلف» کو غنّه اندر واو و یابد گذر

من لدن، من ربّ، من ما، من نصیر، من یکن من ولیّ ناصر مجد رؤف لا ضرر

نون ساکن چون بود در کلمتی با واو و یامثل صنوان و بنیان بود مظهر دگر

نون ساکن همچو تنوین قلب آن با میم کن نزد با چون انباء من بعده نور بهر

هر دو مظهر در حروف حلق می کن وان شش است همزه و ها عین و حا و غین و خا می خوان زبر

من أبی ینأون من هاد حکیم عالم من غفور من حلیم من خبیر ان غبر

نزد باقی حرفها مخفی بود تنوین و نون چون لمن تاب و منثورا و تنجی من ضرر

ینزل

و اندادا و ینشی من سبأ انطق به انظر انفا من صدیق منذر و منق کبر «۳»

---

(۱) س: خانندش.

(۲) س: حرف.

(۳) نسخه اساس چنین است.

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)، ص: ۷۷

باب احکام الرآت

را به فتح و ضمّ مغلّظ راء مکسوره رقیق ربّ رهط من ربا پس راء ساکن در اثر

بعد فتح و ضمّه تغلیظ است «مرجان» «مرتجی»وز پس کسره مرقّق «مریه»، «فرعون» ای پسر

ور پس آن حرف استعلا بود تغلیظ کن چون «لبا المرصاد» و «قرطاس» و «فرقه» ای پدر

حرف استعلا بود قظ خص ضغط هفت حرف راء فرق آمده تغلیظ و ترقیقش بدر

بعد کسر عارضی یا منفصل تفخیم کن چون «ام ارتابوا» «الذی ارتضی» «۱» چون الفاظ دگر

را به نزد وقف اسکان حکم ما قبلش بده بعد فتح و ضمّ و الف و واو تغلیظش شمر

خواه که مفتوح است یا مضموم و مکسور است راءالصدور و النّذر صار نذیر للبشر

ور پس مکسور، یای ساکن آمد را رقیق خیر الخیر کفر صرّ نذیر منهمر نزد وقف دوم آیم حکم نفس را یکم «۲»* راء مضمومه غلیظه رقه مکسوره بر

در «خیر» و «الغفور» «یقدر» تغلیظ کن فی صدور «۳» النار ترقیق است نذر من قدر

---

(۱) س: ارتضا.

(۲) نسخه اساس چنین است.

(۳) س: الصدور.

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)، ص: ۷۸

باب أحكام اللامات

لام اللّه از پس مفتوح و ضمّ تغليظ كن مثل قال اللّه و قول اللّه بشنو اين خبر

وز پس مكسور ترقيق است باللّه العظيم غير از اين ترقيق می كن جمله لا مات دگر

لكن از ورش آمده تغليظ لامی چند و آن لام مفتوح است بعد از صاد و طا [و] ظاء، مقر

مثل صلی، مطلع و يصلی چو ظلّ ای عزيزياد گير از من تو اين فصل شريف مختصر

باب أحكام الوقف

اشاره

وقف باشد بر سه گونه گوش كن بشنو ز من وقف اسكان است و روم، اشمام اندر بحر و بر

وقف اسكان است ساكن كردن حرف اخيروان بود بهتر به نزديك خداوند بصر

وقف روم است اندكی تحريك آخر مختفی هر كه كر باشد نيابد اين طريق معتبر

وقف اشمام است با هم در كشيدن هر دو لب كور آن را در نيابد زانك «۱» باشد بی نظر

وقف اسكان باشد اندر فتح و ضمّ و كسر و روم نزد ضمّ و كسر باشد، نزد ضمّ اشمام در زين قدر در هر قرائت «۲»

قاريان را چاره نيست پس تو مستحضر شو اندر اين قصور مشتهر

---

(۱) س: زنك.

(۲) س: قرأت.

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)، ص: ۷۹ شد تمام اين نظم من بر شصت و يك بيت ای شرف در رجب از سال هفصد با سه سال آمد دگر

التماس از هر که خواند آنکه یادم می کندبر دعای خیر آمرزش بخواهد تا مگر

عاقبت باشد به خیر و ختم بر ایمان بودو ان بهشت جاودان از فضل خود بخشد مگر

هر که آمین گوید او در این دعا باشد شریک وز عذاب گور و دوزخ بخشد از لطفش مفر

در بیان مخارج

«۱»

حرف حلقی را دو از اقصای حلق است ای پسراز میان حلق دو، از آب خورش «۲» هم دو یقین

همزه [و] ها، عین و حا، پس غین و خا، نیکش بدان از ملازه قاف و کاف است ای هنرمند زمین

جیم و شین بینی بود وسط دهان ای یار من طاء تا دال از سقف دهانت کن چنین

مخرج ضاد از یکی جانب همی گو از زبان دیگر از تیزی که با او باشد از دندان مبین

صاد و زی سین ز باریکی زبان باشد یقین وز بن دندان

بیاید ری و لام و نون متین

---

(۱) از اینجا به بعد هر چند در نسخه به صورت پیوسته با منظومه عمده القاری آمده است، و شاید از سروده های همین حافظ شرف باشد که در ادامه منظومه عمده القاری ضبط شده است، امّا جزء منظومه فوق نیست.

(۲) س: خرش.

عمده القاری(گنجینه بهارستان ۱)، ص: ۸۰ ظاء و ثا ذال را مخرج بود رأس لسان از لب آید فاء و باء [و] میم با واو همچنین

در بیان وقف

حافظا «۱»

این نظم را بشنو کنون تا تو را در وقف باشد رهنمون

«میم» وقف لازم است مگذر از اوور گذشتی خوف کفرست اندر او

«طا» چه وقف مطلق آمد مر تو رانگذری زو هر کجا یابی ورا

«جیم» جایز بگذری زو هم رواست لیک در وی ایستادن به تو راست

«زا» مجوّز، ایستی هم در خور است بلکه زو بگذشتنت اولی تر است

«صاد» را وقف مرخّص خوانده ای ایستی در وی اگر تو مانده ای

«لا» اگر باشد علامت اندر اونیست وقف آنجا تو را بگذر از او

گفت داعی مصرعی چند از وقوف عفو کن زو کین قدر بودش وقوف

بیان وقف کفر

بدان که پنجاه پنج محل در کلام اللّه وقف کردن کفر است و مجموع آن یاد کنم تا خواننده در این موضع وقف نکند، امّا کفر کسی را بود که معنی داند امّا در حقّ کسی ... «۲»

---

(۱) س: حافظ.

(۲) نسخه اساس در پایان افتادگی دارد

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
WWW
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹